

Claus Rønlevs bibliotek

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Digitaliseret efter aftale med Selskabet for Danmarks Kirkehistorie. PDF-filen er kun til ikke kommercielt brug.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine mange tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

KIRKEHISTORISKE SAMLINGER,

TREDIE RÆKKE,

UDGIVNE AF

SELSKABET FOR DANMARKS KIRKEHISTORIE

VED

HOLGER FR. RØRDAM,

Dr. phil., Sognepræst.

FEMTE BIND.

KJØBENHAVN.

I KOMMISSION HOS UNIV. BOGHANDL. G. E. C. GAD.

THIELES BOGTRYKKERI.

1884—86.

Et bidrag til Hans Egedes historie.

Meddelt af **L. Koch.**

Da kong Frederik IV var død, besluttede Kristian VI at standse med besejlingen af Grønland, at ophæve kolonierne og hjemkalde mandskabet. Det tillodes H. Egede, hvis han vilde, at blive i landet med de folk, der frivilligt vilde slutte sig til ham, og der skulde overlades ham proviant for et år, når de tilbageværende var forsynede med det nødvendige. — Nu fremstilles det almindeligt således, at Egede bestemte sig til at blive tilligemed 8—12 frivillige søfolk¹⁾. Dette er imidlertid ikke rigtigt, hvis derved forstås, at han tænkte paa at fortsætte missionen, også hvis kongen fastholdt beslutningen om at lade sejladsen ophøre. Dette var en umulighed; selv om han og de mænd, der blev hos ham, vilde og kunde have levet på grønlandsk, kunde de indfødte ikke have fødet dem. Han havde selv i året 1726, da han måtte frygte for, at skibene vilde udeblive, set hungersnøden imøde, og at blive i Grønland, når forbindelsen med Danmark blev afbrudt, vilde have været den visse død. Som nedenstående skrivelse fra Egede til kongen udviser, var det kun hans hensigt at blive det år, for hvilket han var forsynet med proviant. Han nærrede det håb, som også blev opfyldt,

¹⁾ Rudelbach, Kristelig biografi, s. 332 f. Helveg, Kirkehist., 2. udg. II, 17. Fenger, H. Egede, s. 110.

at kongen vilde forandre sin beslutning; men hvis dette ikke skete, bad han, at han og hans familie det næste år måtte blive afhentet. — Misforståelsen er opstået af Egedes »Omstændelige relation om den grønlandske mission«. Ti her siger han vel, at skønt kongen tillod, at han med nogle af folkene måtte blive, så var dog konditionerne således, at ingen fornuftig sig dertil kunde resolve (s. 307). Men lidt efter meddeles et brev til det grønlandske kolonialråd, hvori han udtaler, at det er hans hensigt at blive i landet, medens det ikke nævnes, at opholdet kun skal vare et år. Dette er imidlertid overmåde naturligt, da dette brev er stilet til mænd, med hvem han hver dag har talt, som forud kendte hans plan, og som vare så bekendte med de grønlandske forhold, at det slet ikke kunde falde dem ind, at Evropæere kunde blive boende der, når de skulde savne regelmæssig forsyning og ikke have anden forbindelse med den civiliserede verden end tilfældige møder med hollandske hvalfangere. — Ingen vil imidlertid have behov at fatte ringere tanker om Egede, fordi det således viser sig, at han ikke har villet indlade sig på, hvad der menneskelig talt var den visse undergang. Det neden for meddelte brev tilligemed, hvad der tidligere er bekendt fra relationen, viser nok som, hvor hårdt han følte sig ramt ved udsigten til at forlade sin virksomhed og opgive det begyndte arbejde, og hans varme og inderlige ord vare vel skikkede til at bevæge kongens hjærte. Det er efter Rudelbach bleven almindeligt at antage, at grev Zinzendorf, der i sommeren 1731 opholdt sig en kort tid ved det danske hof, har bevæget Kristian VI til at forandre sin beslutning med hensyn til den grønlandske mission. Det er ikke usandsynligt, at greven også på denne måde kan have lagt sin missionsiver for dagen; men der foreligger intet bevis derfor. De danske kilder tie, og Rudelbach anfører ingen fremmede. — Under 14de september 1731, altså umiddelbart efter modtagelsen af Egedes skrivelse, opfordrer kongen til

dannelsen af et interessentskab for den grønlandske handel, da han har erfaret, at der er 200 kristne familier i landet, og at handelen kan blive fordelagtig (Sæll. registre, 14de septbr. 1731, nr. 302); men det er netop de grunde, hvorved Egede søger at bevæge ham til ikke at opgive Grønland. — Det befaledes da søkommissariatet at gøre et forslag til handelens og missionens fortsættelse; men dette forslag, der gik ud på at tilvejebringe de fornødne pengemidler ved et »anbefalet« lotteri, fandt kongen utilfredsstillende; han anså et sådant lotteri for en skat, der blev lagt på undersåtterne. Det forkastedes derfor efter en forhandling i konseillet, og kongen befalede den 17de marts 1732 kommissariatet at træde sammen med missionskollegiet og nogle af de bedste købmænd i København og overveje 1) om missionen med noget håb om en god succes i Grønland kunde være at fortsætte, 2) hvorledes missionen kunde komme kommercien, og kommercien igen missionen til hjælp; 3) hvad det vilde koste at bringe begge dele i gang, og 4) om der kunde dannes et handelselskab, hvilket der loves en gunstig oktroi, og at kongen vilde betale det en vis årlig sum til missionens vedligeholdelse. (Sæll. tegnelser, 17de marts 1732, nr. 131). — Resultatet blev som bekendt, at købmand Severin overtog handelen, og at kongen svarede først 2000, senere 5000 rd. årlig til missionen. — Hele arrangementet med sammenblandingen af missions- og handelsinteresser var måske ikke heldigt, men det blev fremtvunget af omstændighederne, og som det er, er det sikrest at lade H. Egede og kongen alene have æren for det.

H. Egedes skrivelse, der findes i Sæll. indlæg, 14de sept. 1731, meddeles nedenfor med udeladelse af begyndelsen, der kun indeholder beklagelser over Frederik IV's død og udtalelse af de gode forhåbninger, han knytter til den nye konge. — Det af Hans Egede oversendte kort over kolonien, findes ikke ved skrивelsen, derimod fortegningen over de døbte børn. De ere næsten alle 1—2 år

gamle, et par enkelte 4—5. Egede har ikke fulgt den almindelige missionsskik at give de døbte bibelske navne, men har ladet dem beholde de grønlandske.

Allernådigste arvekonge og herre, den første allerunderdanigste bøn og supplique, som jeg i allerunderdanigste devotion fordrister mig til at nedlægge for Deres kongelige majestæt, er for disse arme vanvittige Grønlændere, hvis åndelige nød og trang Deres kongelige majestæts hr. fader, krist - mildest ihukommelse, har således ladet sig gå til hjærtet, at alle mulige anstalter og omhu er allernådigst bleven anvendt til deres omvendelse, som og Gud, hvis navn være lovet, såvidt har ladet lykkes, at alle de, her i denne kolonis circumferrence boende, som er omtrent 200 familier, unge og gamle, ikke alene give vor kristelige tro bifald, men og véd smukt at svare til de fornemteste vor kristelige lærdoms hovedstykker, hvis umyndige småbørn, mere end 100, med forældrenes villie og forlangende ere døbte, foruden de på kolonierne, over hvilke og hermed følger allerunderdanigste designation. Nu glædede jeg mig fast i håbet herefter at se en ønskelig frugt af min ellers hidindtil frugtesløse bemøjelse. Men, ak! hvor bedrøvet og nedslaget jeg er bleven over at fornemme, at Deres kongelige majestæt for store og uerstattelige depensers skyld har allernådigst været forårsaget at ophæve desseinet og hjemkalde folkene herfra landet igen. Dog takker jeg allerunderdanigst for den nåde, at mig er allernådigst bleven tilladt, at jeg her må blive med nogle folk, hvortil jeg og i det håb, Gud endnu skal oprette desseinet, udi den herres Jesu navn har resolveret mig indtil nærmere kongelig allernådigst ordre; ti jeg kan ikke føre det over mit hjærte, om det ellers må stå til mig, så hastig at forlade disse stakkels mennesker, som så vidt ere avancerede i Guds kundskab, og se det højværdige sakrament vanhelliget på de små, som ere døbte. Jeg kan ikke undlade allernådigste konge at udøse mit hjærte for Deres kgl. majestæt,

såsom jeg for ingen andre, næst Gud, kan klage min nød, beder derfor allerunderdanigst Deres kongelige majestæt ville allernådigst ubesværget høre, hvor møjsommelig jeg har ladet mig det være, og hvad fataliteter jeg har udstået fra dette desseins anfang. — Udi 10 samfulde år, da jeg endnu var i mit kald i Nordlandene, gjorde jeg mange allerunderdanigste forestillinger derom; men som konjunkturerne paa de tider vare meget vanskelige, kunde jeg derudi intet reussere; havde dog ingen rolighed i mit sind, førend jeg fik gjort det yderste, som jeg derved kunde formå, hvorfor jeg anno 1718 resolverte at qvitere mit kald, og med ganske familie rejste til Bergen, hvor jeg først søgte at inkaminere den grønlandske handel og sejlads for kjøbmændene der sammesteds, af hvilke nogle syntes at være villige den handel sig at ville påtage, hvis Deres kongelige majestæt allernådigst vilde give dem de privilegier, som de allerunderdanigst forlangte. Begav mig så 1719 til Kjøbenhavn og adresserte mig til det høje respektive missionskollegium, som mig og mit dessein og således allerunderdanigst forestillede, at Deres kongelige majestæt, salig og højlovlig ihukommelse, og samme sig allernådigst lod behage og gav mig med allernådigst brev og befaling til stiftsbefalingsmanden i Bergen at sammenkalde kjøbmændene og dennem dertil animere, med allernådigst hosføjede løfter om oktroi og gode privilegiers allernådigste meddelelse; men da fandtes ingen, som dertil havde lyst. Jeg lod dog ikke modet falde, men foretog selv indstændig at anholde hos hver især om hjælp; og for des bedre at encouragere dem, gjorde jeg begyndelsen med indskud af min ringe ejendel, så omsider nogle gode mænd blot af medynk over mig og den møje, jeg gjorde mig for dette værk at se befordret, resolverte også at sammenskyde nogle penge, som løb hen til en kapital af 8—10 tusinde rigsdaler, hvormed trende skibe 1721 blev udrustet og her til landet sendt, en koloni

at oprette, som blev kaldet Håbets koloni. — Den gode Gud hjalp os nådelig og vel at overstræbe vinteren; men da foråret kom, og det lakkede noget ud på sommeren, og endda ingen skibe kom fra fædrelandet, havde jeg alle på min hals, som trængede hårdt på at opbryde og med det herværende skib betids at begive os herfra landet, før end provianten opgik, som da befandtes ikke mere i behold, end som man kunde behjælpe sig med på hjemrejsen. Til sligt måtte jeg lade mig bekvemme, og alting blev anstaltet igen til rejse; men den nådige Gud, som hjælper i al nød, gjorde da, at skibe fra fædrelandet arriverte, ret som vi vare sejlfærdige, så jeg af den prøvelse og fristelse, Gud ske lov, udkom. Jeg vil allerunderdanigst intet melde om de lange, meget besværlige og hazarderlige rekognosceringers rejser, som jeg i de første år foretog mig for at få al mulig oplysning om landets beskaffenhed, såvel sønden for kolonien til 60 grader, som norden for til 67 grader, på hvilke rekognosceringer jeg mange smukke jordpladser antræffede, hvor vore gamle Norske fordem have boet, det de øde og endnu stående grundmurede huse mellem 60 og 61 grader noksom udviser, hvis opdagelse her vedkommende paa den tid ikke liden fornøjelse forårsagede. Al ting var vel indtil 1726, da det hele strat og det ganske lands kyst om foråret og sommeren lå fuld med drivis, hvorover, som skibe fra fædrelandet over sædvanlig tid udeblev, og mange stykker skibsvrag blev fundet i nærværelsen, befrygtede vi, at de måtte være forulykkede, som og desværre et af dem samme tid blev borte. Hvad angst og bedrøvelse vi da befandt os udi, er ikke at udsige; ti vi havde ikke proviant i behold for en måneds tid en gang; resolverte derfor straks at søge til Hollænderne om hjælp af opholdsmidler, som vi håbede at træffe udi Sydbay, 50 mil norden for Håbets koloni. Efter ankomsten fandt jeg vel nogle skibe, men af ganske få fik nogen hjælp og undsætning; det meste var, at de imodtog ti mand, som jeg måtte for proviants mangel afsætte hos dem; bleve dog

efter på kolonien 23 mennesker, for hvilke vi ikkun havde proviant tilligemed det, vi fik af Hollænderne, for to måneder, og havde alle visselig måttet krepere af hunger, om den gode Gud ikke omsider havde sendt et skib, som da først arriverte til kolonien den 19de Julii. Samme skib måtte, for sildig ankomst og befrygtende is i farvandet, overvintre her i landet, og det var årsagen, at kompagniet i Bergen afsagde sig længere at ville holde ved den grønlandske besejling; ti de holdt ikke alene begge det års udsendte skibe for forlorne, men havde tildels gjort store depenser og lidet igen bekommet, såsom man endda var ukyndig, og anstalterne ikke retteligen bleve anvendte og applicerede, hvilket og til dette har været fejlen. — Men da antog den salige og højlovlige konge sig selv allernådigst desseinet med en glorieux og mer end ventelig nidkjærhed; men det er beklageligt, at frugten af disse allernådigst vel intentionerede anstalter og anvendte bekostninger har været alt for ringe, så det er nu kommen derhen, som man længe har frygtet for, og dette anser jeg som den største prøve og fristelse, den gode Gud har behaget at sætte mig udi; ti var min henseende til min og mines timelige velgående og fornøjelse, da havde jeg årsag at glæde mig lige så vel som andre at komme fra denne ørken og ufornejelige land; men som den alvidende Gud, som randsager hjerterne, véd, at jeg har sat og endnu gerne sætter alt mit til side, måtte ikkun min frelsers ære og lære blandt vankundige blive befordret: hvor kan jeg da andet end være højst bedrøvet, når jeg udi sligt ej må reussere, men ser al min møje og ustanden besværlighed med mere at være spildt og forgæves? Jeg tør vel, allernådigste konge, ikke fordriste mig til mere at gøre allerunderdanigste forslag til dette desseins fortsættelse, anseende så meget tilforn frugtesløst er anvendt, ihvorvel hidindtil til dels ukyndighed ret at angribe værket, til dels mislige og ulykkelige udfald har dertil været årsage; men det er aldrig at tvivle på, at dersom anstalterne således

bleve foretagne, som man nu først af skade og lang erfaring haver lært og observeret, og fornylig af samtlig rådet her i Grønland allerunderdanigst er foreslaget, hvortil jeg mig og allerunderdanigst refererer, jo værket, næst guddommelig forlente velsignelse, skulde få et ønskeligt udfald. — Nu ønskede jeg vel allerunderdanigst intet hellere, end at Deres kongelige majestæt selv allernådigst vilde igen antage sig desseinet's fortsættelse; men som vitterlig er, at købmænd og private folk slige entrepriser med mindre bekostning og større fordel kan udføre, så skal jeg tænke, at mange af Deres majestæts undersåtter, når de blive ret informerede og få oplysning om alle tings beskaffenhed, jo gerne skulde sig påtage den grønlandske besejling og kommerce; alene på de kristelige ting eller Grønlandernes omvendelse er måske ikke ventelig af dem at blive reflekteret. — Finder jeg nåde for Deres kongelige majestæt, da er min allerunderdanigste bøn og tillid, at Deres kongelige majestæt som Guds kirkes tro fosterfader og befordrer og i nåde anser disse arme Grønlandere, som og kan regnes for Deres majestæts undersåtter, at de igen måtte lære at kende Gud og deres konge, så ved Deres kongelige majestæts aller nådigste assistance Deres majestæts undersåtter i Danmark eller Norge måtte opmuntres til at antage sig desseinet at iværksætte efter seneste allerunderdanigst givne forslag, hvilket, næst guddommelig velsignelse, visselig til profit vil udfalde. Den himmelsalige konge havde et allernådigste forsæt, at ville lade besætte de øde jordpladser her i landet med bebyggere og kvæg; det var allerunderdanigst at ønske, om samme endnu allernådigst blev iværksat, såsom det visselig meget vilde kontribuere til landets opkomst. Hvad lejlighed hertil kan være så vel her ved kolonien som fornemmelig sønder på, kan Deres kongelige majestæt allernådigst fornemme af allerunderdanigst hosfølgende kart og tegning over fjordene ved den vestre Grønlands side, som 1723 af mig blev perlustreret. Ja, heromkring i fjordene ved kolonien

ser jeg lejlighed, at vel 50 islandske bebyggere på en gang for det første kan plante sig ned, og i fremtiden vel flere. Når nu disse fjorder, så vel som kolonierne selv blev således med indbyggere besatte, så havde man slet ikke andre folk nødige til handlingen og deslige, så som assistance af dem dertil altid kunde have. Men skulde jeg imod forhåbning i alt hidtil allerunderdanigst meldt ikke reussere, så ser jeg mig tvungen og at forlade Grønland, og beder derfor allerunderdanigst Deres kongelige majestæt vilde være så nådig og mig og min familie med videre Deres majestæt tilhørende og her på kolonien endnu befindende effekter allernådigst lade afhente; ti ene eller med få folk kan jeg ikke her forblive; ti landets hårde vilkår sligt forbyder; kan ikke heller være Guds ære beforderlig. Forbarmer den nådige og gode Gud sig over disse arme mennesker, at troens og saligheds midler dem igen ej bliver frataget, men det begyndte fortsat og vedligeholdt, så vil jeg allerunderdanigst ønske og bede, at min søn Povl Egede, som nu er i København, og ved Deres kongelige majestæts salige hr. faders allernådigste forsorg, hvorfor den højsalige konges aминdelse hos mig er i velsignelse og Deres majestæt i dybeste underdanighed takkes, er kommen så vidt, at han er bleven student for at emploieres til dette dessein, måtte tilkommende år allernådigst blive beskikket til missionarium og komme mig til hjælp, som jeg højlig behøver, om Grønlændernes og de små døbte børns oplysning og forfremmelse i Guds kundskab rettelig skal blive befordret. Allernådigste arvekonge og herre! værdiges dog at kaste et nådigt øje på denne min allerunderdanigste andragende, som jeg gør ikke for mig selv, men for Guds ære og de vankundiges oplysning, hvorfor den almægtige Gud visselig vil være Deres kongelige majestæts store belønner i evigheden. Min allerunderdanigste, velmenende og inderste hjærtets bekymring har forårsaget, at jeg så længe har opholdt Deres kongelige majestæt med denne min aller-

underdanigste forestillelse og supplique, hvilket jeg i allerunderdanigst ydmyghed vil afbede, af hjertet ønskende, samme ikke alene måtte finde allernådigste bifald, men endog af Gud lyksaliggøres til hans navns ære og Deres kongelige majestæts allernådigste fornøjelse, hvornæst jeg med allerunderdanigst troskab, samt uafsladelig forbøn for Deres kongelige majestæts og ganske kongelige families timelige og evige lyksalighed, lever Deres kongelige majestæts, min allernådigste arvekonges og herres, allerunderdanigste arveundersåt og tro forbeder hos Gud

Hans Egede,
Missionær.

Kolonien Godthåb udi Grønland.

Den 20de Julii 1731.
